

Rapporten All-Archeo bv 2468

Nota

Lier – Lispersteenweg 2a

Jordi Bruggeman

Bornem
2026

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteur: Jordi Bruggeman

Identificatie van de archeologienota waarvan akte genomen is, die het uitgestelde vooronderzoek als maatregel bevatte: 29853

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2026/12.807/5

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten proefsleuvenonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.1	Archeologische voorkennis	6
2.2	Onderzoeksopdracht	7
2.2.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.2.2	Beschrijving geplande werken	8
2.2.3	Werkwijze en strategie	14
2.3	Assessmentrapport	20
2.3.1	Methoden, technieken en criteria bij het assessment	20
2.3.2	Assessment van de vondsten	20
2.3.3	Assessment van stalen	20
2.3.4	Conservatie assessment	20
2.3.5	Assessment van de landschappelijke ligging	21
2.3.6	Assessment van sporen	25
2.3.7	Assessment van het onderzochte gebied	45
2.3.8	Interpretatie, beschrijving van de potentiële kennis, waardering en afweging noodzaak verder onderzoek	47
3	Samenvatting	52
4	Bibliografie	53
4.1	Publicaties	53
4.2	Websites	53
5	Bijlagen	54
5.1	Archeologische periodes	54
5.2	Plannenlijst	54
5.3	Fotolijst	54
5.4	Tekeningenlijst	55
5.5	Dagrapporten	55
5.6	Vondstenlijst	57
5.7	Sporenljst	57
5.8	Lagenlijst	58
5.9	Murenlijst	59

1 Inleiding

De nota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen binnen een archeologische zone liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het gaat om de archeologische zone Historische stadskern van Lier. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.² Het onderzoek volgt op een archeologienota waaruit de noodzaak van bijkomend archeologisch vooronderzoek bleek.³

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

Graag bedanken we buurtbewoonster Katrien Nauwelaerts voor het aanleveren van oude foto's en gegevens over de geschiedenis van het terrein. Ook willen we de medewerkers van archief Lier en in het bijzonder Mare Peeters, bedanken om na te gaan of er een dossier aanwezig is over Stoommolen Van Hoof in de reeks 'Bouwingen', wat helaas niet het geval bleek te zijn.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

³ Kennis 2024a; Kennis 2024b

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 872 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.dov.vlaanderen.be)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 06/01/2026-12/01/2026

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: proefsleuvenonderzoek, bastion, extractiekuilen, maalderij, cichoreifabriek, nieuwe tijd, nieuwste tijd

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.1 Archeologische voorkennis

Bureauonderzoek (projectcode 2024D206)⁴ toonde aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er bleek voornamelijk sprake van een archeologische verwachting met betrekking tot resten van een 16de-eeuws bastion dat deel uitmaakte van de stadsversterking van Lier. Ook resten van historische bebouwing, te zien op kaarten uit de tweede helft van de 19de eeuw, kunnen verwacht worden.⁵

⁴ Kennis 2024a

⁵ De Groot/De Smet 2022, 13; Kennis 2024a, 35

In hoeverre oudere archeologische resten op het terrein bewaard gebleven zijn, was echter moeilijk in te schatten. Gezien de gekende bodemingrepen uit de nieuwe en de nieuwste tijd was enige aantasting van het oudere bodemarchief te verwachten. Verder blijkt het terrein ook een risico op CTE in te houden, wat het gevolg is van bombardementen die tijdens de Eerste Wereldoorlog hebben plaatsgevonden.

De geplande werken betekenen dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief mogelijk bedreigd wordt. Omwille van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied, de onduidelijkheid omtrent de bewaringstoestand van het bodemarchief en de mogelijke negatieve impact van de geplande werken op het bodemarchief was bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig. Er was meer bepaald een proefsleuvenonderzoek nodig om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische resten aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek is geschikt omdat het voldoende ruimtelijk inzicht biedt en omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht werd.

2.2 Onderzoeksopdracht

Doel van het proefsleuvenonderzoek is nagaan of er zich archeologische resten bevinden binnen het onderzoeksgebied, om de afweging te kunnen maken wat de versturende impact is van de geplande bodemingreep.

2.2.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Onderzoeksvragen zijn de volgende:⁶

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Waar ligt/lag de hoogste grondwaterspiegel?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Zijn resten gerelateerd aan het bastion aanwezig?
- Zijn resten van oude weginfrastructuur te herkennen?
- Wat is het type vindplaats (bewoning, begraving, ...), aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen materiële cultuur?
- Wat is de potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving?
- Zijn er sporen aanwezig die te relateren zijn aan het bastion dat te zien is op historische kaarten?
- Zijn er sporen die te relateren zijn aan historische bebouwing of historische weginfrastructuur en zijn deze sporen te relateren aan het beeld dat we zien op historische kaarten?
- Is er mogelijkheid tot behoud *in situ* en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?
- Indien behoud *in situ* van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?

Randvoorwaarden: niet van toepassing.

⁶ Overgenomen uit: Kennis 2024b, 4

2.2.2 Beschrijving geplande werken

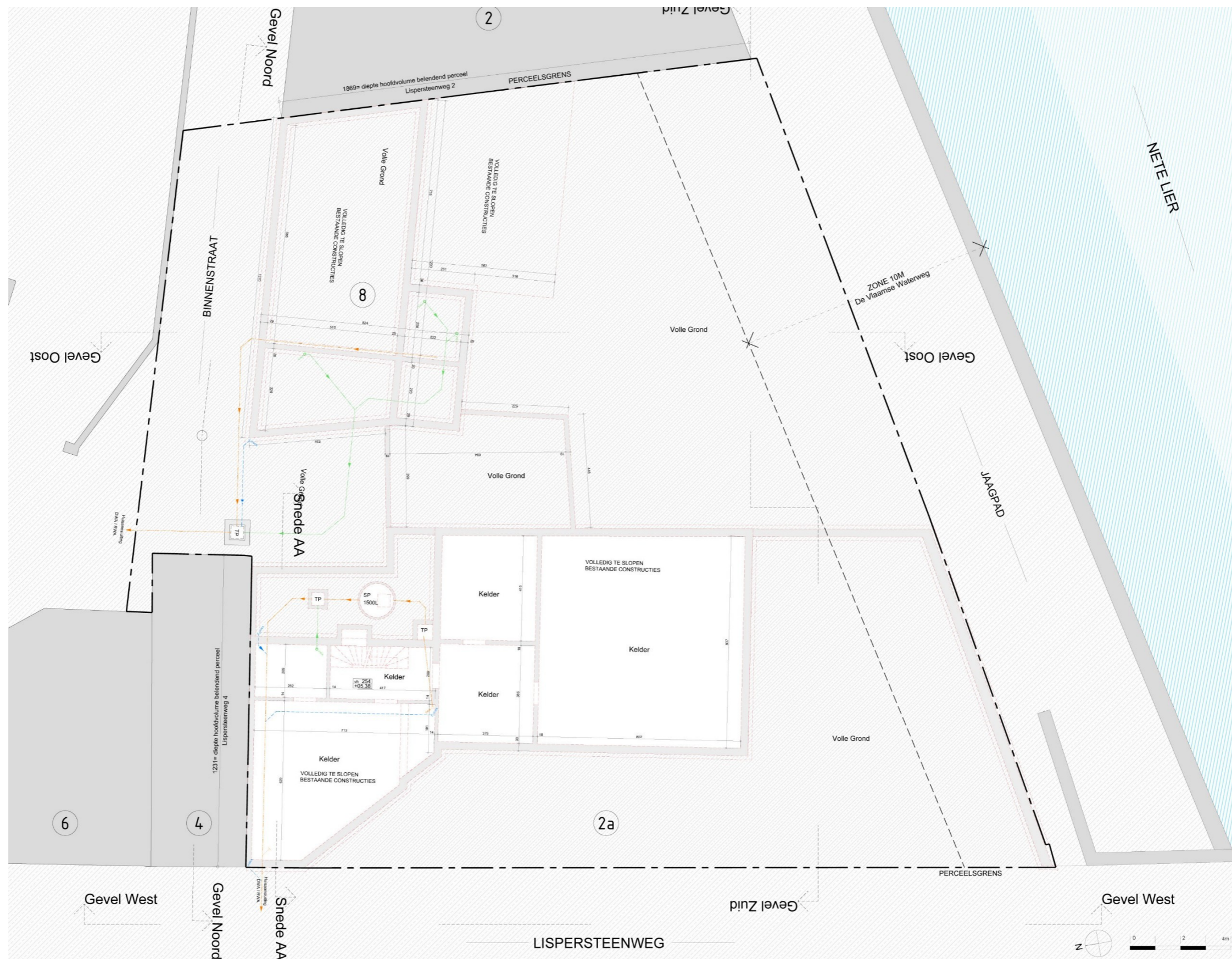
Op het terrein wordt de bouw van een appartementencomplex met ondergrondse parkeergarage voorzien.⁷ Daarvoor werd eerst de huidige bebouwing gesloopt. De bebouwing in het westen van het terrein (woning 2-2A) is onderkelderd tot op een hoogte van ca. 5,38 m TAW (bovenzijde vloerplaat kelder) en is verder ook voorzien van een septische put (samen ca. 190 m²).

Het nieuwe appartementencomplex wordt zoals gezegd voorzien van een parkeergarage op een ondergrondse verdieping. De garage zal een bruto oppervlakte van 563,2 m² hebben. Verder is in de kelder ook plaats voor tellers, een regenwaterput van 20.000 l en een septische put van 10.000 l. De kelderverdieping zal een verstoringdiepte van ca. 3,60 m kennen tot de onderzijde van de vloerplaat. Dit komt op een hoogte van ca. 3,56 m TAW. Een liftput zorgt plaatselijk nog voor een bijkomende verstoring van nog eens ca. 90 cm dieper.

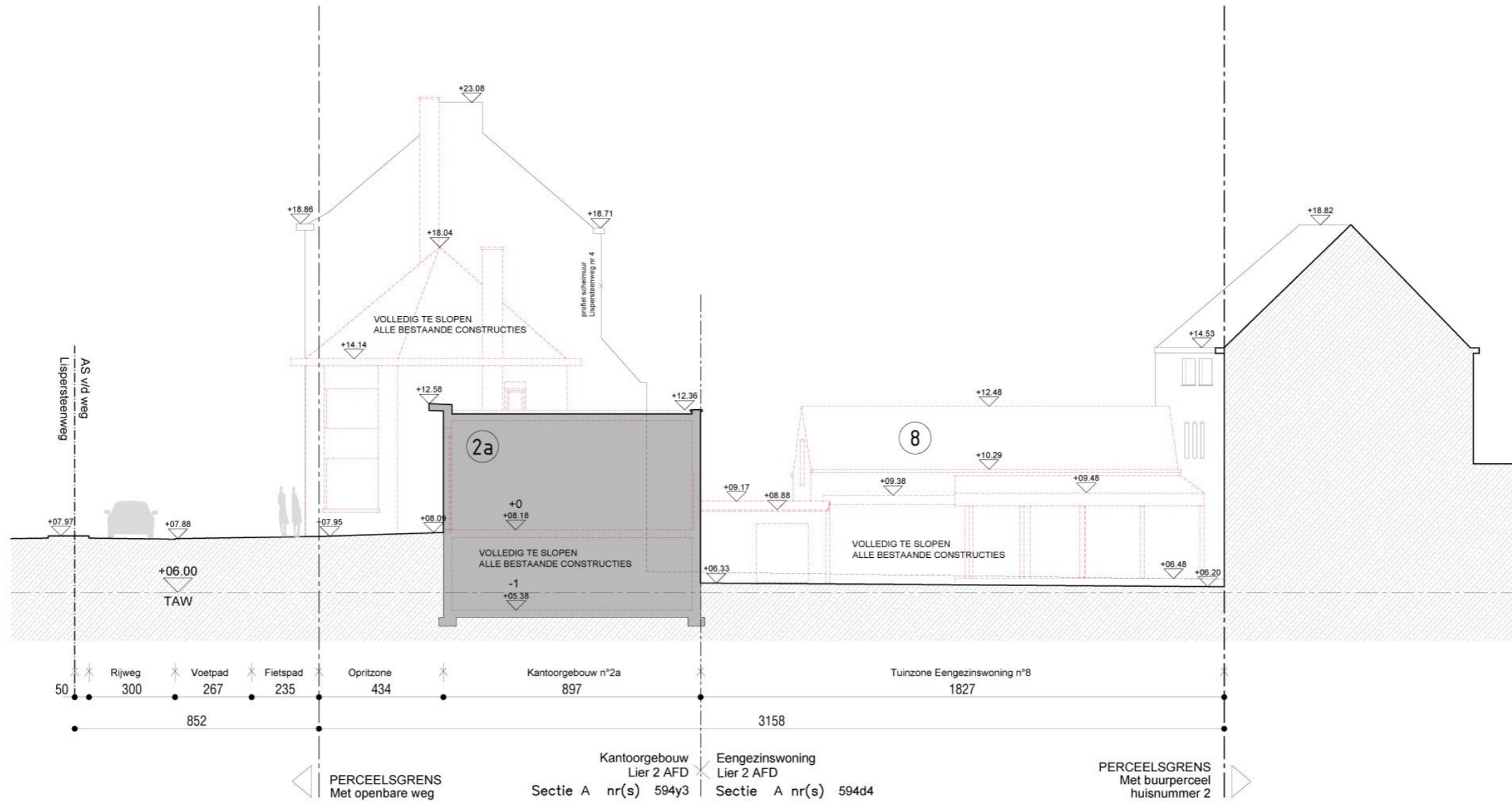
De inrit tot de parkeergarage komt op het gelijkvloers ter hoogte van de Lispersteenweg, naast huisnummer 4. Verder komt er op het gelijkvloers een fietsenstalling en een inkomhal. Daarnaast zullen er zich twee appartementen en een kantoorruimte bevinden.

In de niet onderkelderde ruimte op het terrein worden verhardingen en groenaanleg voorzien. De aanleg van verhardingen kent een verstoringdiepte tot ca. 65 cm. Groenaanleg kent een verstoringdiepte van ca. 40 cm voor de aanleg van gras en struiken. Ter hoogte van een nieuw aan te planten boom loopt de verstoringdiepte op tot ca. 1,00 m ter hoogte van de aan te leggen plantkuil. Tot slot wordt in de zone buiten de kelder ook nog de aanleg van een wadi gepland. Die zal een verstoringdiepte tot ca. 60 cm kennen.

⁷ Beschrijving geplande werken overgenomen uit: Kennis 2024a, 7-12

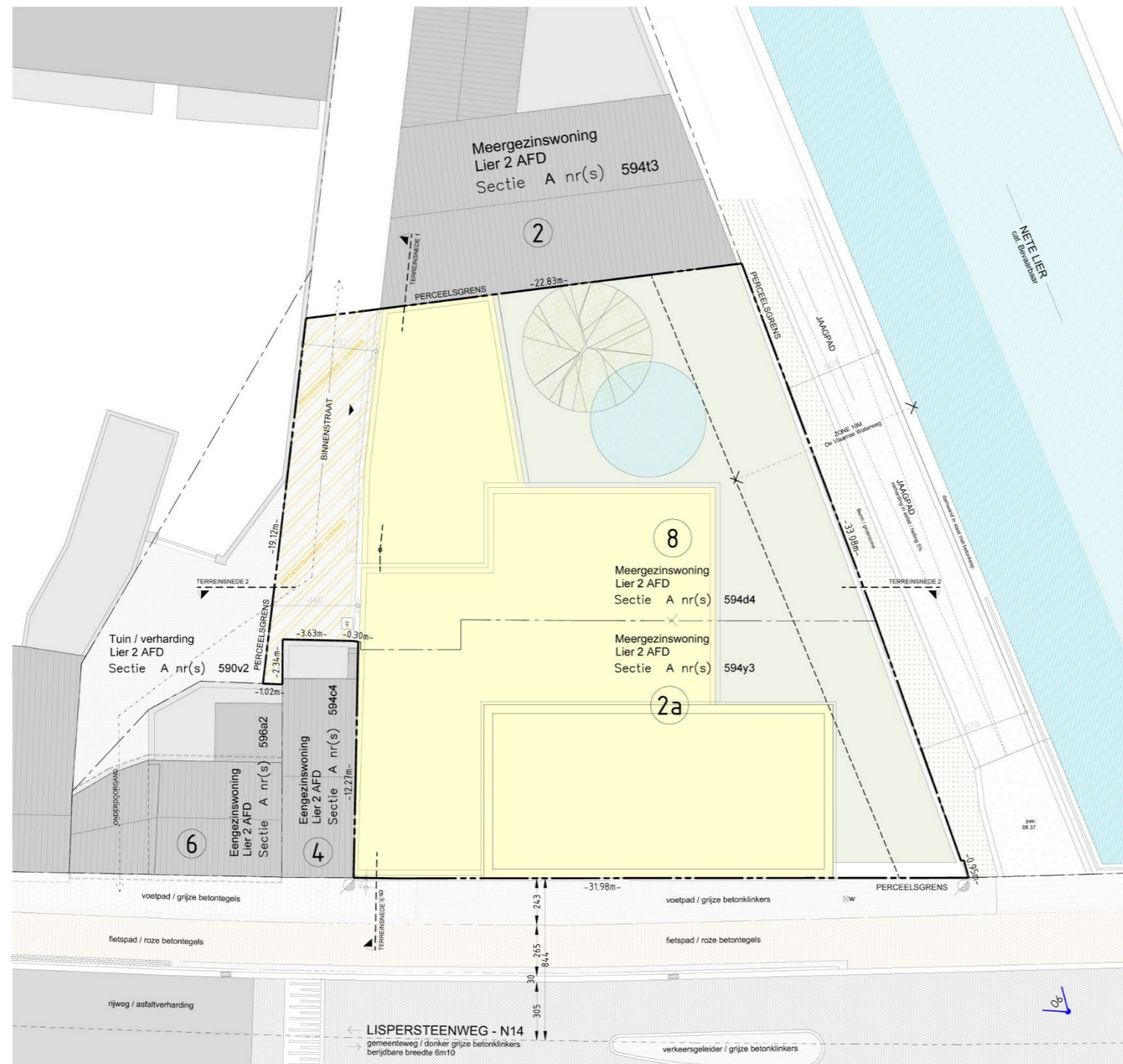

Figuur 3: Funderings- en rioleringsplan bestaande toestand

Figuur 4: Snede bestaande toestand

Figuur 6: Inplantingsplan ontworpen toestand

2.2.3 Werkwijze en strategie

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, is een proefsleuvenonderzoek aangewezen. Het is de meest geschikte onderzoeksmethode om het nodige inzicht te bieden in de aard, de omvang, de bewaringstoestand en het potentieel van het aanwezige bodemarchief.

Op 4 november en 15 december 2025 werden de ondergrondse sloopwerken archeologisch opgevolgd.

Figuur 8: Werkfoto gemaakt tijdens de uitbraak van de kelders

Bij het proefsleuvenonderzoek werden drie werkputten (2 proefsleuven en 1 kijkvenster) aangelegd. De proefsleuven lagen parallel aan elkaar, hadden een breedte van 2,5 m en werden machinaal aangelegd.

Uit het net voor uitvoering van het proefsleuvenonderzoek ontvangen technisch verslag blijkt het westen van het onderzoeksgebied (Lispersteenweg 2-2A) te bestaan uit grondcode 999 (ca. 393 m² - zie plan 1: situering). De motivatie is als volgt: “In het recent uitgevoerde OBO op de projectlocatie zijn op verschillende locaties en dieptes waarden voor minerale olie aangetroffen boven de bouwstofnorm”. In deze zone is bij graafwerken begeleiding door een erkend bodemsaneringsdeskundige nodig.⁸ Deze grondcode reikt minstens tot 3,60 m onder het maaiveld. Omwille hiervan werden er geen proefsleuven aangelegd in dit deel van het onderzoeksgebied.

⁸ Geypens 2025, 25

Figuur 9: Overzicht van het onderzoeksgebied bij aanvang van het proefsleuvenonderzoek

Figuur 10: Overzicht van de zone met grondcode 999

Doordat de voorziene proefsleuven haaks op de Lispersteenweg te sterk zouden moeten ingekort worden omwille van de niet onderzoekbare zone met grondcode 999, werd er voor gekozen de proefsleuven aan te leggen met een noordnoordoost-zuidzuidwest tot noordoost-zuidwest oriëntatie en de proefsleuven wat breder te maken dan voorzien in het programma van maatregelen van de

archeologienota. Aan de randen van het onderzoeksgebied bevinden zich kabels en leidingen, waardoor hier voldoende afstand van diende gehouden te worden.

Het archeologisch niveau bevond zich op een diepte tussen 12 en 115 cm onder het maaiveld of op een hoogte tussen 4,93 en 6,10 m TAW. Dit verschil in hoogte is te wijten aan het al dan niet bewaard zijn van muurresten en het feit dat het terrein licht afhelt naar het zuidoosten toe.

Het niveau van de C-horizont bevindt zich op een hoogte tussen 4,93 en 5,44 m TAW, waarbij de variatie in hoogte voor een deel kan verklaard worden door het al dan niet dieper reiken van geroerde pakketten. In totaal werden er 31 sporen geregistreerd.

De dieptes van de niveaus waarop relevante sporen of vondstenconcentraties aanwezig zijn, werd door de veldwerkleider bepaald op basis van de vraagstelling en onderzoeksdoelen uit het programma van maatregelen. De inplanting van kijkvensters werd bepaald tijdens het veldwerk, in functie van nader onderzoek van aangetroffen archeologische sporen.

Figuur 11: Werkfoto van de aangelegde proefsleuven

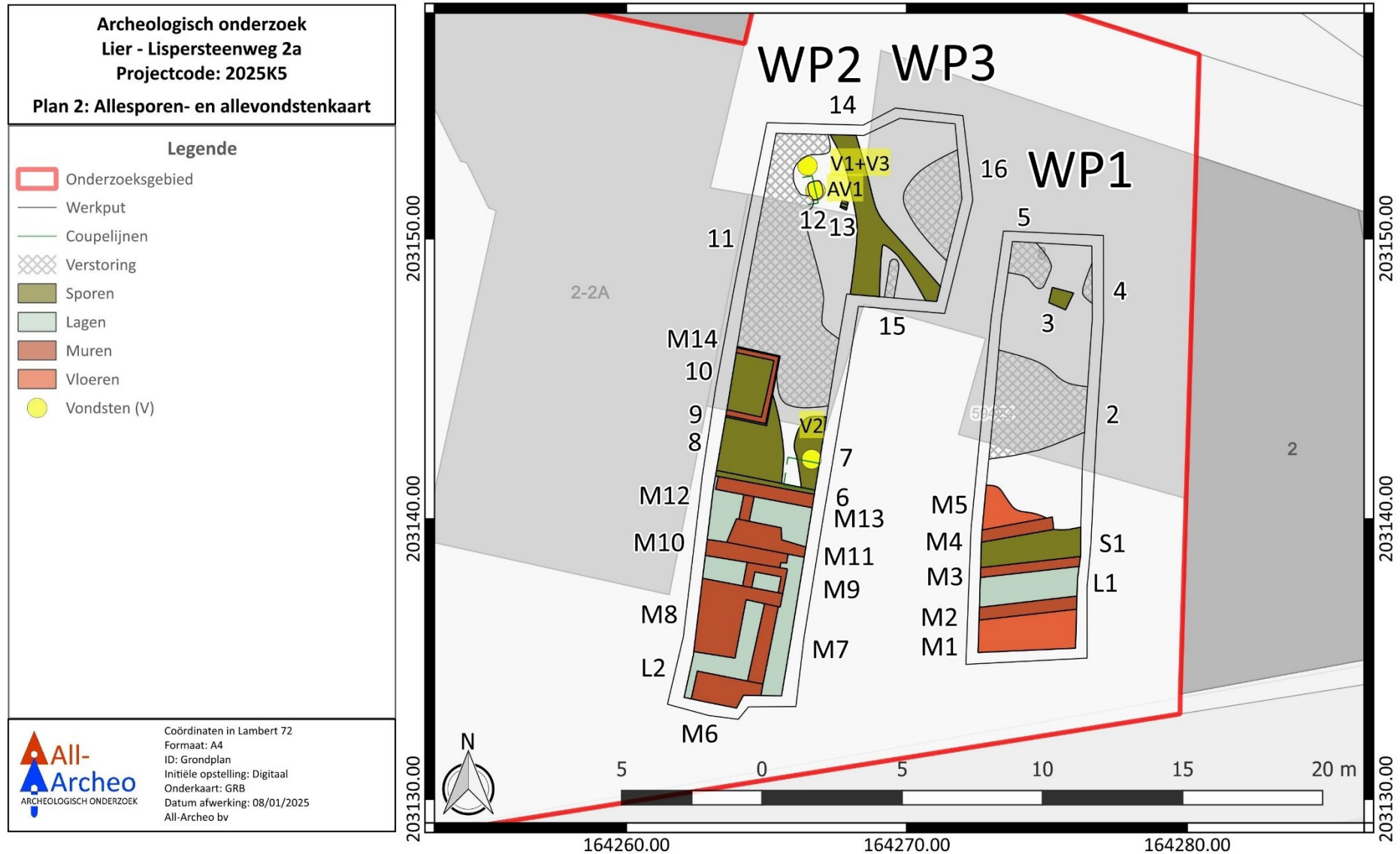
Figuur 12: Opkuisen van aangetroffen muurresten

Figuur 13: Begeleiding uitgravingen door CTE-deskundige

Figuur 14: Situering proefsleuvenonderzoek, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 15: Allesporen- en alle vondstenkaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.3 Assessmentrapport

2.3.1 Methoden, technieken en criteria bij het assessment

Er werden vier vondsten aangetroffen tijdens het onderzoek. Het conservatie assessment werd uitgevoerd door de veldwerkleider. Er zijn geen archeologische vraagstellingen die aan de hand van staalname voor natuurwetenschappelijk materiaal onderzocht dienden te worden. Het assessment van de sporen werd uitgevoerd op basis van de plannen, profieltekeningen, foto's en spoorbeschrijvingen.

Door middel van proefsleuven werd een oppervlakte opengelegd van 118 m². Dit is 13,53 % van de te onderzoeken zone. Door middel van kijkvensters werd een oppervlakte opengelegd van 22 m². Dit is 2,52 % van de te onderzoeken zone. Dit betekent dat 16,05 % van de te onderzoeken zone onderzocht werd, ondanks de niet onderzoekbare zone.

2.3.2 Assessment van de vondsten

Er werden op vier locaties vondsten geregistreerd tijdens het onderzoek. Het gaat om vaatwerk en bouw materiaal in aardewerk. Bij de aanleg van het vlak werd in werkput 2 een randfragment grijs aardewerk van een teel aangetroffen (AV1). De andere vondsten worden in relatie tot hun context besproken bij het assessment van de sporen.

Figuur 16: Foto AV1

2.3.3 Assessment van stalen

Er zijn geen archeologische vraagstellingen die aan de hand van staalname voor natuurwetenschappelijk materiaal onderzocht dienden te worden. Er is dus geen natuurwetenschappelijk onderzoek nodig.

2.3.4 Conservatie assessment

De vondsten bevinden zich in een goede staat. Indien de vondsten in een stabiele omgeving bewaard worden, zijn geen bijkomende conserverende maatregelen nodig.

2.3.5 Assessment van de landschappelijke ligging

De site kent geen complexe verticale stratigrafie (Figuur 19). Er werden twee bodemprofielen geregistreerd, die min of meer een gelijke bodemopbouw vertonen, met beperkte onderlinge verschillen.

Bij het eerste bodemprofiel, aangelegd in het noordoosten van het onderzoeksgebied, reikt een vrij puinrijk, bruingrijs opgebracht pakket (^A-horizont) tot ca. 90 cm onder het maaiveld. De onderzijde ervan is eerder onregelmatig. Onder het opgebracht pakket bevindt zich een tot ca. 10 cm dikke grijze geroerde overgangslaag naar de C-horizont (^A/C-horizont). De onderliggende geeloranje C-horizont vertoont gleyverschijnselen (Cg-horizont).

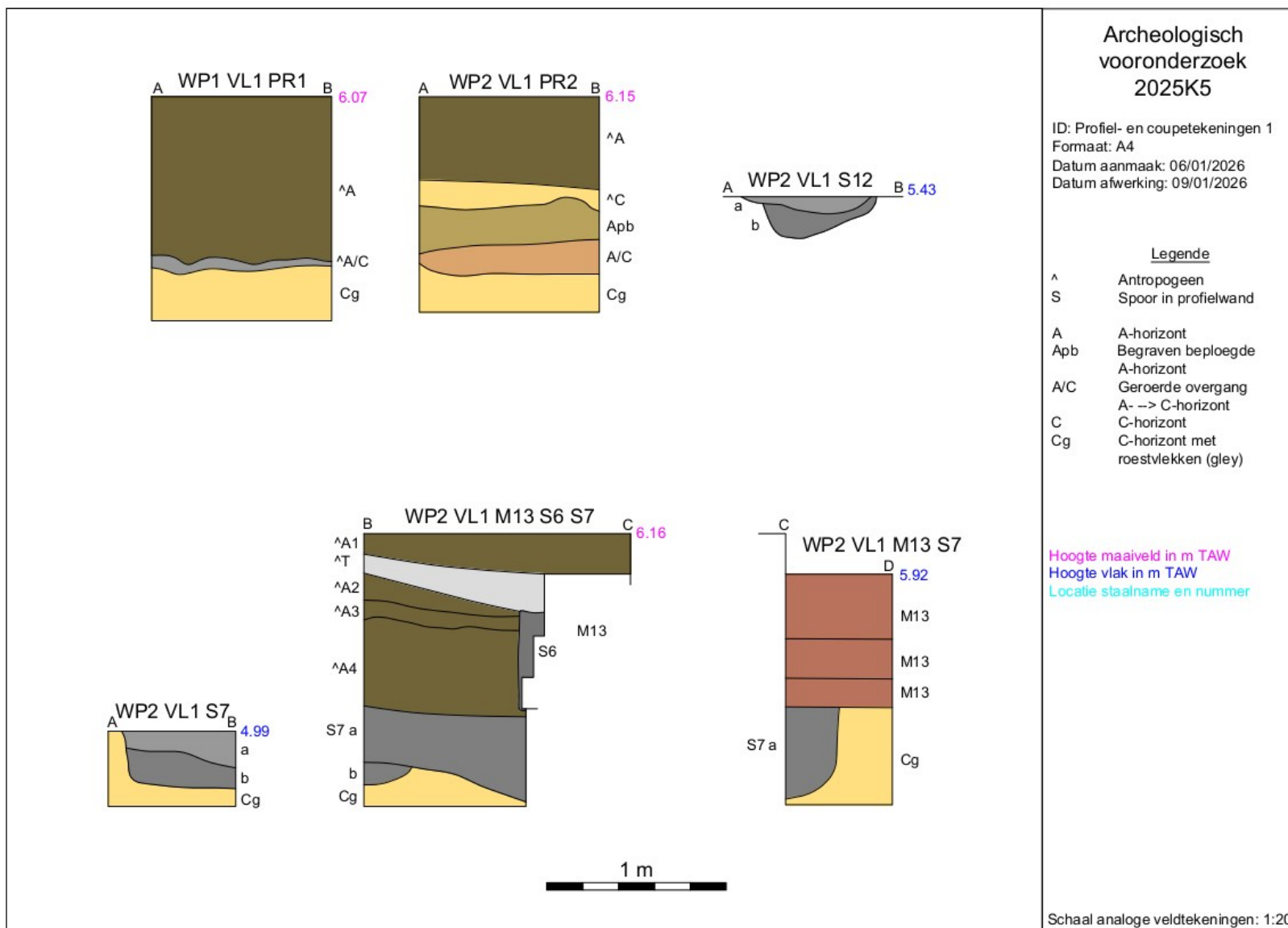

Figuur 17: Werkput 1, profiel 1 (AB)

Ter hoogte van het tweede typeprofiel zijn ook twee opgebrachte pakketten aanwezig (^A- en ^C-horizont). De bruingrijze tot lichtbruine pakketten reiken hier tot ca. 60 cm onder het maaiveld. Ze liggen op een donkergrijze begraven ploeglaag (Apb-horizont) die ca. 20 à 25 cm dik is. Hieronder is een grijsoranje gevlekte, geroerde overgang van de A-horizont naar de C-horizont (A/C-horizont) aanwezig, die tot ca. 20 cm dik is. De C-horizont die zich hieronder bevindt, vertoont gleyverschijnselen (Cg-horizont).

Figuur 18: Werkput 2, profiel 2 (AB)

Figuur 19: Profiel- en coupetekeningen

Figuur 20: Profielen en hoogtes, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1 m (www.geopunt.be)

2.3.6 Assessment van sporen

De site kent geen complexe verticale stratigrafie. De aangetroffen sporen worden per functionele categorie besproken. In totaal werden 32 sporen geregistreerd, waarvan één paalspoor, vier kuilen, twee insteken, een goot, een vulling van een bakje, twee vloeren, 12 muren, twee opvullingslagen tussen de muren en vijf verstoringen. De muurresten bevonden zich op een diepte vanaf gemiddeld ca. 15 cm en de grondsporen op ca. 80 cm onder het maaiveld. De meeste sporen werden in het zuidoosten van het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.3.6.1 Paalspoor en kuilen

Een bruinigrijze paalspoor (S13) bevindt zich in het noorden. Het is vierkant met een rechthoekige paalkern. Het spoor heeft zijden van ca. 25 cm. Door de scherpe aflijning kan het in de nieuwste tijd geplaatst worden.

Figuur 21: Werkput 2, vlak 1, paalspoor S13

Een kleine ovale kuil (S12) met bruine vulling bevindt zich in de buurt van het paalspoor. Deze kuil, die oversneden wordt door verstoring S11, heeft afmetingen van ca. 65 bij 50 cm. Het spoor werd gecoupeerd en blijkt komvormig in doorsnede. Het reikt tot ca. 25 cm onder het aangelegde archeologische vlak.

De kuil leverde vondsten op. Het gaat om twee sterk verweerde wandfragmenten geglazuurd rood aardewerk, waarvan één fragment met roetaanslag (V1 en V3). Ze horen eerder thuis in de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd. De kuil is op basis van zijn kenmerken eerder te plaatsen in de nieuwe tijd, maar kan ook jonger zijn.

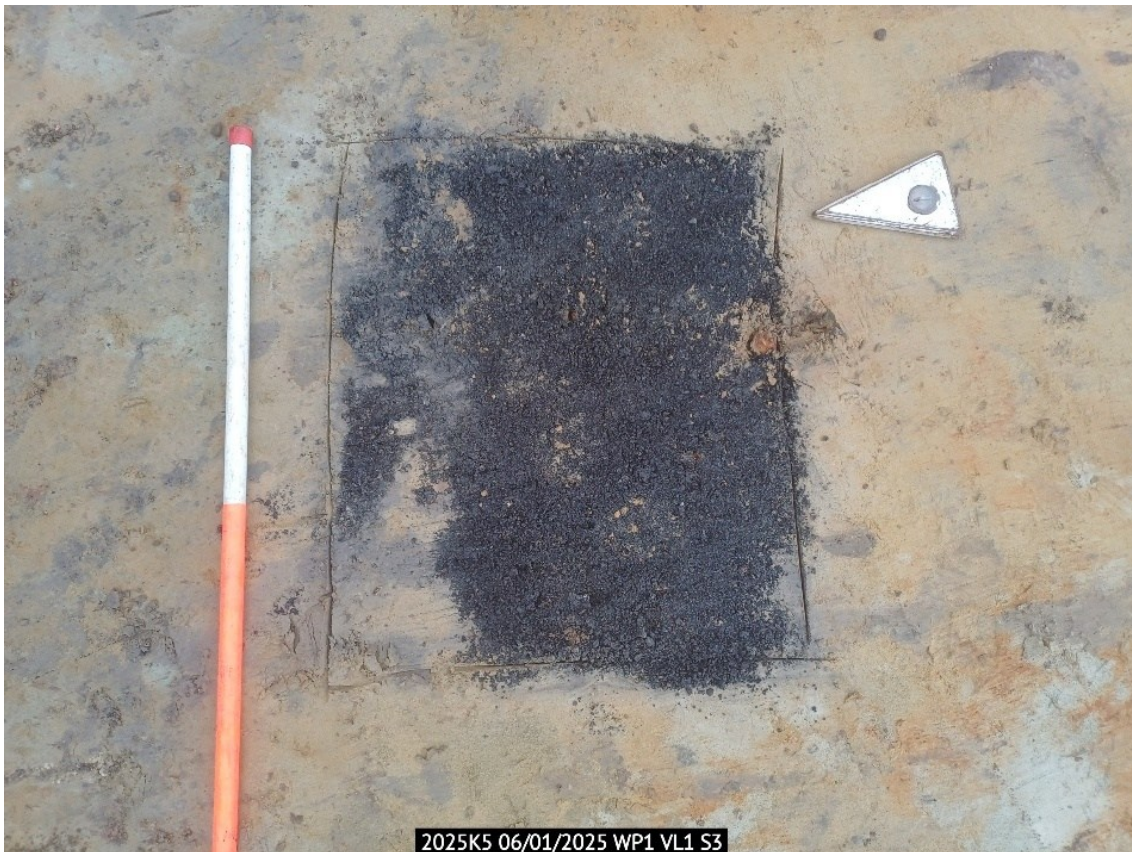
Figuur 22: Werkput 2, vlak 1, kuil S12

Figuur 23: Werkput 2, vlak 1, coupe kuil S12 (AB)

Figuur 24: Werkput 2, vlak 1, vondsten uit kuil S12 (V2-3)

Figuur 25: Werkput 1, vlak 1, kuil S3

Verder is er in het noordoosten een rechthoekige kuil met afmetingen van ca. 70 bij 60 cm en met een donker grijszwarte vulling vastgesteld (S3), die opgevuld is met zinkslakken. Omwille hiervan is het spoor te dateren in de nieuwste tijd.

Centraal bevinden zich nog twee noord-zuid georiënteerde, onregelmatige kuilen met een bruingrijze vulling. Ze worden oversneden door het muurwerk dat aanwezig is in deze werkput. De kuilen strekken zich uit tot buiten de werkput.

Kuil S8 heeft een minimale lengte van ca. 3,05 m. Ter hoogte van kuil S7 werden coupes uitgevoerd. In doorsnede heeft dit spoor een eerder vlakke bodem en een steile wand. De kuil heeft een bewaarde diepte tot ca. 50 cm onder het aangelegde vlak. Vanaf ongeveer die diepte begint de ondergrond vrij vochtig te worden (ca. 4.50 m TAW). Er werden twee lagen (fasen) in onderscheiden worden.

Op kuilen S7 en S8 staat muur M13. Kuil S7 leverde een fragment van een faiencetegel met een blauw floraal decor op (V2). De kuilen zijn vrij scherp afgelijnd, maar op basis van de vondsten zijn ze eerder in de nieuwe tijd te dateren, al is een jongere datering niet uitgesloten.

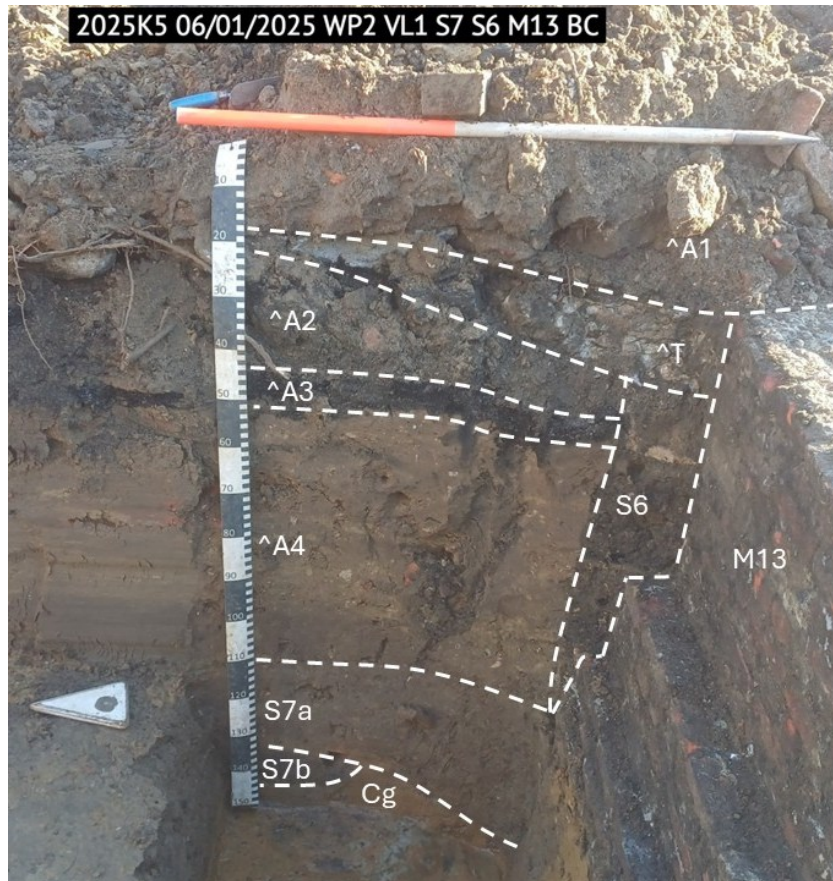
2025K5 06/01/2025 WP2 VL1 S6-11 M14

Figuur 26: Werkput 2, vlak 1, kuilen S7 en S8

2025K5 06/01/2025 WP2 VL1 S7 AB

Figuur 27: Werkput 2, vlak 1, coupe kuil S7 (AB)

Figuur 28: Werkput 2, vlak 1, coupe kuil S7 tegen de profielwand (BC)

Figuur 29: Tegelfragment uit kuil S7 (V2)

2.3.6.2 Goot

In het noordwesten van de onderzochte zone werd een afvoergoot vastgesteld (S14), die afgedekt is met onregelmatige natuurstenen blokken. Later werd er een afvoerbuï op aangesloten, waarbij een inspectieput is voorzien. Deze zal gerelateerd zijn aan de voormalige bebouwing die ontstaan is in de 19de eeuw. Het grijze spoor waarin de goot zich bevindt, heeft een breedte van ca. 80 cm.

Figuur 30: Werkput 3, vlak 1, goot S14

2.3.6.3 Muurresten

Zowel in werkput 1 als in werkput 2 werden muurresten vastgesteld. In werkput 1 hebben de muurresten (M1-5) een oostnoordoost-westzuidwest oriëntatie en liggen ze parallel aan de Nete-afleiding. Ze vangen vrij kort onder het maaiveld aan.

De muren zijn vrij dik, met een breedte tot ca. 45 cm. Wellicht gaat het om gebouwresten van (semi-)industriële activiteiten die hier plaatsvonden. De gebruikte bakstenen hebben een lengte van 17 à 18 cm, een breedte van 8 à 8,5 cm en een dikte van 5 cm. Muren M2 en M3 en vloer M1 zijn opgebouwd met kalkmortel, muur M4 en vloer M5 met cementmortel. De vloer is gerealiseerd in een halfsteens verband.

M4 en M5 maakten deel uit van een half ondergronds gelegen ruimte, die voor een stuk in de C-horizont uitgegraven werd (minstens ca. 45 cm). Vloer M5 is grotendeels verdwenen.

Van de gebouwen waar resten van aangetroffen zijn, bestaat er een foto die getrokken is vanaf de brug aan de Lisperpoort. De foto dateert wellicht van in of net na de Eerste Wereldoorlog, gezien de gezonken schepen in de Nete-afleiding. Achteraan op de foto (waar de vinger naar wijst) zijn hogere

gebouwen aanwezig die nog (deels) bewaard zijn (Lisperstraat 2/4) en die ten oosten aansluiten op het onderzoeksgebied. Het lagere bouwvolume links ervan bevond zich binnen het onderzoeksgebied. De aangetroffen muren en vloer gemetst met kalkmortel zijn hier wellicht aan te relateren. Het gebouw heeft op de foto een grote schouw, wat het industriële karakter van de aangetroffen bouwresten bevestigt.

2025K5 06/01/2026 WP1 VL1
Figuur 31: Werkput 1, vlak 1, muren M1-5 met vooraan vloer M1

2025K5 06/01/2026 WP1 VL1 M4 M5
Figuur 32: Werkput 1, vlak 1, detail muur M4 en vloer M5

Ter hoogte van het aansluitende gebouw (Lisperstraat 2/4) zou zich een cichoreimolen of branderij bevonden hebben.⁹ Het gebouw met schouw (een eest?) binnen het onderzoeksgebied zou deel kunnen uitgemaakt hebben van de cichoreifabriek van de familie Van Hoof (zie verder). Alleszins is het gerelateerd aan de bedrijfsactiviteiten van de familie Van Hoof, aangezien de bedrijfsactiviteiten ervan zich uitstrekten van de Lispersteenweg in het westen tot aan de Nete in het oosten.

De bedrijfsactiviteiten van de familie van Hoof zouden teruggaan tot in 1824 en zouden gestart zijn met een 'bitterpeeënfabriek'. Dit is een cichoreifabriek. De cichoreifabriek brandde volledig af in 1875. De activiteiten konden echter vrij snel terug opgestart worden.¹⁰

Figuur 33: Zicht op de Nete-afleiding vanop de brug aan de Lisperpoort met linksachter de cichoreifabriek (thv vinger) en links daarvan een lager gebouw met schouw dat zich binnen het onderzoeksgebied bevindt (foto ter beschikking gesteld door Katrien Nauwelaerts)

Bij de aanleg van werkput 2 werd al vrij snel onder het maaiveld gestoten op muurresten (M6-7 - vlak 0). Ze hebben een noordoost-zuidwest of een noordwest-zuidoost oriëntatie en liggen dus parallel aan of staan haaks op de Lisperstraat. Om de muurstructuren beter te kunnen begrijpen, werden ze na registratie bovenaan licht afgetopt (vlak 1).

⁹ Graag bedanken we Katrien Nauwelaerts voor deze info en de aangeleverde foto's

¹⁰ De Groot/De Smet 2022, 111-112

Figuur 34: Werkput 2, vlak 0, muren M6-7

Naast funderingsmuren (M7, M10 en M12), die tot ca. 55 cm breed zijn, zijn ook bakstenen sokkels (M6, M8 en M11) aanwezig, die wellicht dienden om machines te dragen. Sokkel M6 heeft afmetingen van ca. 100 bij 240 cm. Sokkel M8 is groter, met een lengte van ca. 260 en een minimale breedte van ca. 160 cm.

M9 is mogelijk een bakje dat geplaatst is tegen sokkel M8. Dit heeft externe afmetingen van ca. 145 cm bij 90 cm.

De muren zijn gemetst met bakstenen met een lengte van 17,5 tot 18 cm, een breedte van 8 à 8,5 cm en een dikte van 5 cm. De meest zuidwestelijke muren zijn opgebouwd met kalkmortel (M6-9), de andere met trasmortel (M10-12).

Figuur 35: Werkput 2, vlak 1, muren M6-13

Figuur 36: Werkput 2, vlak 1, muren M6-8

Figuur 37: Werkput 2, vlak 1, muren M9-12

Figuur 38: Werkput 2, vlak 1, muur M13

In dit deel van het onderzoeksgebied bevond zich stoommolen Van Hoof, een bloemmolen, die tussen de jaren 1875-1880 werd opgericht. Niet veel daarvoor werd de Nete-afleiding (afleidingskanaal) aangelegd, waarvan de brug - die zich nabij het onderzoeksgebied bevindt - oorspronkelijk dateert uit 1860.¹¹

¹¹ De Groot/De Smet 2022, 13 en 112; https://collecties.kempenserfgoed.be/archief-lier-beeldbank/object/sli001002621?nav_id=0-1&index=1&imgid=780114783&id=780343977; https://collecties.kempenserfgoed.be/archief-lier-beeldbank/object/sli001002602?nav_id=0-1&index=10&imgid=780114769&id=780343949

Afgaande op de topografische kaart uit 1865 was er al een gebouw aanwezig voorafgaand aan de uitbreiding van de bedrijfsactiviteiten van de familie Van Hoof met de bloemmolen. Mogelijk stond dat gebouw in verband met de productie van cichorei.

Figuur 39: Foto Lier, Lisperpoort. Centraal de brug over het afleidingskanaal en rechts het hoge gebouw van stoommolen Van Hoof (Archief Lier - Beeldbank - SLI001002602 - <https://-kempenskarakter.whirlihost.com/-editor/-objects/-14205/>)

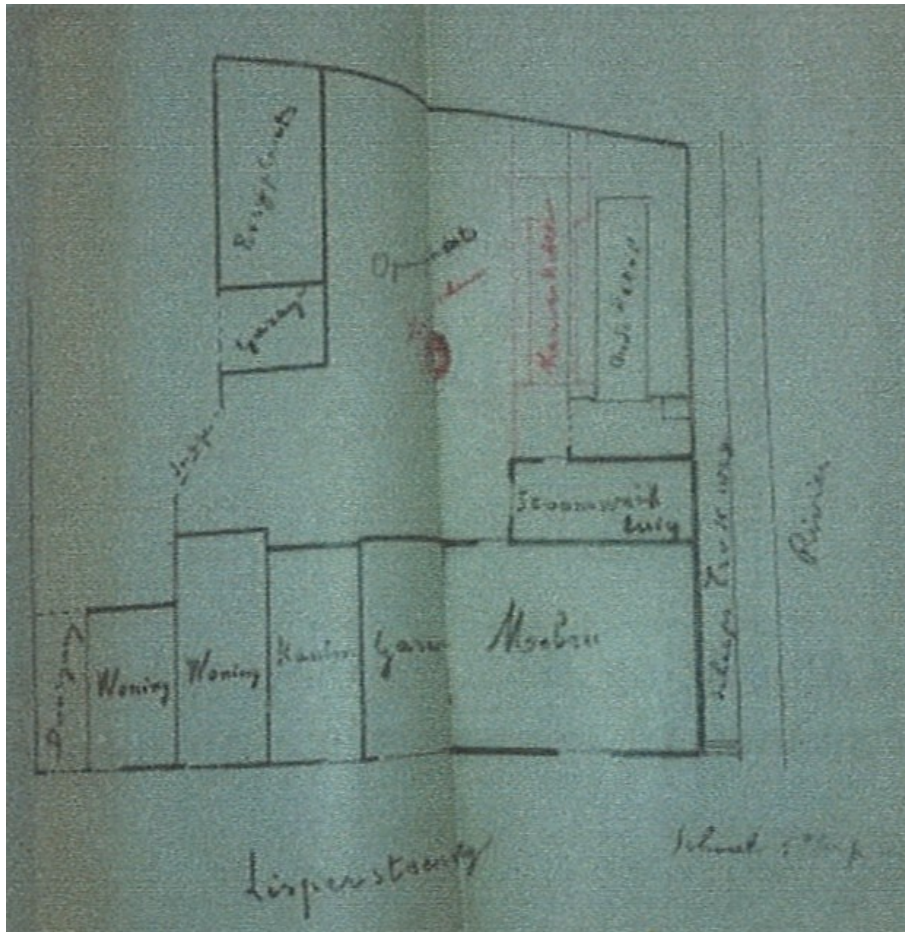

Figuur 40: Foto Lier, Lisperpoort. Vooraan het afleidingskanaal met brug en linksachter het hoge gebouw van stoommolen Van Hoof (Archief Lier - Beeldbank - SLI001002621 - <https://-kempenskarakter.whirlihost.com/-editor/-objects/-14222/>)

In een verkoopsaankondiging uit 1891 wordt het geheel van het bedrijf te koop aangeboden. Het bestond dan uit een stoombloemmolen, een bitterpeeënfabriek, een woning, magazijnen en een nieuw magazijn met grote stallingen aan de overzijde van de straat. De verkoop ging uiteindelijk niet door. Aan het begin van de Eerste Wereldoorlog werd de bloemmolen opgeëist door de stad.

Bij een aanval van de Duitsers werd de brug over de afleidingsvaart opgeblazen, waarbij de maalderij ernstig beschadigd raakte. Ze werd wel heropgestart en werd dan aangedreven met een oude scheepsdieselmotor. In de jaren 1930 kreeg de maalderij de naam Nethemolens. In 1934 werd een bouwaanvraag ingediend waarbij het bouwen van een nieuwe schouw werd aangevraagd. Bij deze aanvraag werd ook een plan gevoegd.

Wellicht werd het bedrijf definitief stilgelegd tijdens de Tweede Wereldoorlog. In de jaren 1950 werden de meeste gebouwen gesloopt, behalve het nog steeds bestaande gebouw dat in het oosten aansluit op het onderzoeksgebied.¹²

Figuur 41: Bouwaanvraag Van Hoof uit 1934 (De Groot/De Smet 2022, 36, afb. 27)

Een rechthoekige bakstenen structuur die we vonden, wellicht van een gebouwwolume, is centraal gelegen binnen het onderzoeksgebied (M14 met vulling S10 en insteek S9). De muur is één steen dik en is opgebouwd met bakstenen van 18 x 8 x 5 cm, gemetst in een harde geelwitte kalkmortel. De structuur meet ca. 2,45 m bij minimaal ca. 1,50 m.

¹² De Groot/De Smet 2022, 112-113

Figuur 42: Werkput 2, vlak 1, muur M14 met puinvulling S10

2.3.6.4 Verstoringen

Verstoringen werden vastgesteld in het noordoosten van het onderzoeksgebied (S1-2, S4-5 S11 en S15-16). Het gaat vooral om grotere, onregelmatige verstoringen. Verstoring S12 betreft wellicht de verstoring van een oudere extractiekuil, gezien de gelijkaardige oriëntatie als extractiekuilen S7 en S8.

2025K5 06/01/2025 WP1 VL1 S2

Figuur 43: Werkput 1, vlak 1, verstoring S2

2025K5 06/01/2025 WP3 VL1 S16

Figuur 44: Werkput 3, vlak 1, verstoring S16

2025K5 06/01/2025 WP2 VL1 S11

Figuur 45: Werkput 2, vlak 1, verstoring S11

Figuur 47: Fasering, weergegeven op het Primitief kadasterplan (www.cartesius.be)

Figuur 48: Fasering, weergegeven op de topografische kaart uit 1865 (www.cartesius.be)

2.3.7 Assessment van het onderzochte gebied

Na uitvoering van de voorgaande stappen kunnen de onderzoeksvragen beantwoord worden.

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
 - o Het archeologisch niveau bevond zich op een diepte tussen 12 en 115 cm onder het maaiveld of op een hoogte tussen 4,93 en 6,10 m TAW. Dit verschil in hoogte is te wijten aan het al dan niet bewaard zijn van muurresten en het feit dat het terrein licht afhelt naar het zuidoosten toe.
 - o Het niveau van de C-horizont bevindt zich op een hoogte tussen 4,93 en 5,44 m TAW, waarbij de variatie in hoogte voor een deel ook kan verklaard worden door het al dan niet dieper reiken van geroerde pakketten.

- Waar ligt/lag de hoogste grondwaterspiegel?
 - o Het grondwaterniveau lijkt zich iets dieper dan 4,50 m TAW te bevinden.

- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
 - o Er werden geen intacte bodems vastgesteld. Over het algemeen liggen opgebrachte pakketten rechtstreeks op de C-horizont. In het noorden is er nog een begraven ploeglaag aanwezig, met een geroerde overgang naar de C-horizont.

- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
 - o Bij het proefsleuvenonderzoek werden een aantal verstoringen vastgesteld in het noordoosten van het onderzoeksgebied, die vrij groot zijn en die een aanzienlijk deel van de aangelegde vlakken innemen. In het oosten van het onderzoeksgebied bevindt de bovenzijde van de C-horizont zich dieper, omdat zich hier een half ondergrondse ruimte bevond, die voor een stuk in de C-horizont uitgegraven werd (minstens ca. 45 cm).

- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
 - o Ja, er zijn archeologische sporen aanwezig. Het gaat om een paalspoor, kuilen, waaronder enkele vermoedelijke extractiekuilen, twee insteken, een goot, een vulling van een bakje, twee vloeren, 12 muren en vijf verstoringen.
 - o Het paalspoor en de kuilen bevinden zich vooral centraal binnen het onderzoeksgebied. De muurresten zijn te situeren in het zuiden.
 - o Op basis van de vulling, de scherpe aflijning van de sporen en de aangetroffen vondsten dateren we de aangetroffen sporen in de nieuwe en vooral in de nieuwste tijd.

- Zijn resten gerelateerd aan het bastion aanwezig?
 - o Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden geen resten aangetroffen die te relateren zijn aan het 16de-eeuwse bastion van de stadsomwalling van Lier. Omwille van de aanwezigheid van ernstige bodemvervuiling (code 999 met minerale olie) kon er in de zone waar - op basis van onder meer het Primitief Kadasterplan (1830-1834) - de gracht van het bastion verwacht wordt, geen proefsleuf aangelegd worden. Ook van de erbuiten gelegen contrescarp, bedekte weg of het glacis, die wel zouden aangesneden moeten zijn, werden geen restanten vastgesteld. In deze zone werden diverse muren vastgesteld, die aan latere bebouwing gerelateerd zijn (zie verder).

- Zijn resten van oude weginfrastructuur te herkennen?
 - o Er werden geen resten van oude weginfrastructuur vastgesteld.

- Wat is het type vindplaats (bewoning, begraving, ...), aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
 - o Tot de oudste fase, die vermoedelijk in de nieuwe tijd te plaatsen is, behoren enkele grote kuilen die wellicht geïnterpreteerd kunnen worden als extractiekuilen voor de winning van zand.
 - o De volgende fase waarvan resten zijn aangetroffen, is te plaatsen in de 19de en de 20ste eeuw en staat in verband met de industriële activiteiten die hier plaatsvonden. Reeds in 1824 zouden ten oosten van de Lispersteenweg bedrijfsactiviteiten zijn ontstaan met initieel een cichoreifabriek en vervolgens ook een maalderij die bleef functioneren tot aan de Tweede Wereldoorlog, waarna de bebouwing van het bedrijf grotendeels werd gesloopt, behalve in een zone ten oosten van het onderzoeksgebied.

- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?
 - o De bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen is matig tot plaatselijk goed te noemen. Er zijn duidelijk wel wat verstoringen aanwezig, vooral in het noorden. Ter hoogte van een half ondergronds gelegen ruimte is de C-horizont duidelijk voor een deel afgegraven.

- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen materiële cultuur?
 - o De aangetroffen vondsten bevinden zich in een goede staat. Indien de vondsten in een stabiele omgeving bewaard worden, zijn er geen bijkomende conservatietechnieken nodig.
 - o De vondsten zijn echter vooral van belang in het kader van dit onderzoek en kennen daarbuiten weinig kenniswinst. De vondsten werden voldoende gedocumenteerd tijdens het uitgevoerde onderzoek. We adviseren de vondsten na aktename van de nota af te stoten.

- Wat is de potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving?
 - o De potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving is gering. Hoewel er relevante archeologische resten werden aangetroffen, is de bewaring over het algemeen matig.
 - o De aanwezige sporen dateren uit de nieuwe tot de nieuwste tijd en zijn te interpreteren als sporen van zandextractie en van industriële activiteiten.
 - o Deze sporen werden omwille van de verstoringsgraad voldoende onderzocht tijdens het proefsleuvenonderzoek.

- Zijn er sporen aanwezig die te relateren zijn aan het bastion dat te zien is op historische kaarten?
 - o Zie hoger.

- Zijn er sporen die te relateren zijn aan historische bebouwing of historische weginfrastructuur en zijn deze sporen te relateren aan het beeld dat we zien op historische kaarten?
 - o Er zijn resten aangetroffen die in verband staan met historische bebouwing die te zien is op historische kaarten, zoals de topografische kaart van 1903. Deze resten staan in verband met de industriële activiteiten die ter hoogte van het

- onderzoeksgebied plaatsvonden. Er was namelijk een maalderij. Ook de cichoreifabriek strekte zich mogelijk uit tot binnen het onderzoeksgebied (zie hoger).
- Resten van historische weginfrastructuur werden niet aangetroffen.
- Is er mogelijkheid tot behoud in situ en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?
- Ter hoogte van waar de nieuwe kelder voorzien wordt, is behoud in situ niet mogelijk. Er zijn echter geen maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen omwille van de matige bewaringstoestand, het lage potentieel op kennisvermeerdering van verder onderzoek ten opzichte van de resultaten van het reeds uitgevoerde onderzoek en de aanwezige ernstige bodemvervuiling (grondcode 999 met minerale oliën) in het westen van het onderzoeksgebied.
- Indien behoud *in situ* van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?
- Het onderzochte gebied leverde sporen op die over het algemeen matig bewaard zijn. De vastgestelde sporen omvatten voornamelijk kuilen, extractiekuilen, muren, vloeren en verstoringen.
 - De sporen worden gedateerd in de nieuwe en vooral in de nieuwste tijd.
 - Een deel van de aangetroffen sporen is vermoedelijk te relateren aan zandextractie. Het grootste deel staat in verband met industriële activiteiten die plaatsvonden binnen het onderzoeksgebied.
 - De aangetroffen sporen werden voldoende gedocumenteerd tijdens het uitgevoerde vooronderzoek, zodat behoud *in situ* of vervolgonderzoek niet nodig geacht worden. Bijkomend archeologisch onderzoek houdt onvoldoende potentieel op kennisvermeerdering in om de kosten van bijkomend archeologisch onderzoek te rechtvaardigen. Bovendien reikt de aanwezige bodemvervuiling in het westen van het onderzoeksgebied duidelijk dieper dan het niveau van de C-horizont, waardoor de mogelijk nog aanwezige restanten van de gracht van het 16de-eeuws bastion, die zich voor een stuk binnen het onderzoeksgebied zou bevinden, ook ernstig vervuild zijn. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen meer nodig geacht.

2.3.8 Interpretatie, beschrijving van de potentiële kennis, waardering en afweging noodzaak verder onderzoek

Het proefsleuvenonderzoek heeft de informatie uit de reeds uitgevoerde stappen in het vooronderzoek kunnen aanvullen en bijstellen. Het is nu duidelijk dat in de te onderzoeken zone enkel archeologische sporen aanwezig zijn uit de nieuwe tot de nieuwste tijd, met de nadruk op de laatste periode. Ze zijn te interpreteren als resten van zandextractie en van industriële activiteiten. Er bevond zich namelijk een maalderij en mogelijk ook een deel van een cichoreifabriek ter hoogte van het onderzoeksgebied.

De bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen is matig tot plaatselijk goed te noemen. Er zijn duidelijk verstoringen aanwezig, vooral in het noorden van het terrein. Ter hoogte van een half ondergronds gelegen ruimte is de C-horizont duidelijk voor een deel afgegraven.

Het archeologisch niveau bevond zich op een diepte tussen 12 en 115 cm onder het maaiveld of op een hoogte tussen 4,93 en 6,10 m TAW. Dit verschil in hoogte is te wijten aan het al dan niet bewaard zijn van muurresten en het feit dat het terrein licht afhelt naar het zuidoosten toe.

Het niveau van de C-horizont bevindt zich op een diepte tussen 4,93 en 5,44 m TAW, waarbij de variatie in hoogte voor een deel ook kan verklaard worden door het al dan niet dieper reiken van geroerde pakketten.

In de niet-onderzoekbare zone langs de Lispersteenweg was een kelder aanwezig, die een groot deel van deze zone inneemt (ca. 190 m²). De bovenzijde van de vloerplaat reikte tot 5,38 m TAW. Met een vloeropbouw van ca. 20 cm reikt de versterking tot een niveau van ca. 5,20 m TAW.

Wanneer dit afgezet wordt tegen het relevante archeologische niveau aan de bovenzijde van de C-horizont dat zich op een diepte van ca. 5,40 m TAW bevindt, is duidelijk dat de aanleg van de kelder de C-horizont deels heeft verstoord. De vastgestelde muurresten vangen hoger aan en reiken tot ongeveer de bovenzijde van de C-horizont, waardoor eventuele muurresten en ondiepe sporen verdwenen zullen zijn bij de aanleg van de kelder.

De kelderverdieping zal een verstoringsdiepte van ca. 3,60 m kennen tot de onderzijde van de vloerplaat, te rekenen vanaf de nulpas die op 8,02 m TAW komt. Dit komt neer op een verstoringsdiepte van de nieuwe kelder tot ca. 4,42 m TAW, wat ca. 80 cm dieper is dan de voormalige, inmiddels gesloopte kelder. Een liftput zorgt plaatselijk nog voor een bijkomende versterking van nog eens ca. 90 cm dieper. De nieuwe kelder kent daarmee een grotere verstoringsdiepte dan de kelder van de gesloopte bebouwing.

Resten van het 16de-eeuwse bastion, dat zich deels binnen het onderzoeksgebied bevindt, werden ter hoogte van de zone waar proefsleuven konden aangelegd worden niet aangetroffen. Mogelijk is de gracht echter wel nog deels aanwezig op het terrein.

Figuur 50: Coupe op gracht langs bastion t.h.v. het Leopoldplein (Coremans 2019, 31, fig. 26) met 1 = 19^{de}-eeuwse dempingslagen, 2 = oorspronkelijke grachtvulling, 3 = natuurlijke moederbodem

Eerder onderzoek te Lier – Leopoldplein 20, bracht reeds resten van de gracht van een hier gelegen bastion aan het licht. Op basis daarvan krijgen we een goed beeld van de mogelijke resten van de gracht binnen het onderzoeksgebied. De aangetroffen gracht langs het bastion bleek er tot 2,35 m diep bewaard onder het maaiveldniveau. Er bleken verschillende dempingspakketten in aanwezig. Helemaal onderaan werden ook nog sliblagen vastgesteld.¹³

Nabij de verwachte locatie van de gracht rond het bastion binnen het onderzoeksgebied bevindt het maaiveldniveau van het oostelijke – niet opgehoogde – deel van het terrein zich op een hoogte van ca. 6,23 m TAW. Wanneer we daar de diepte van de gracht aangetroffen aan het Leopoldplein van aftrekken, komen we uit op een hoogte van ca. 3,88 m TAW tot waarop de gracht zich vermoedelijk zal bevinden. Dit betekent dat de uitgravingsdiepte van de nieuwe kelder vermoedelijk ca. 54 cm boven de onderzijde van de bastiongracht blijft en dat daarbij enkel 19de-eeuwse dempingslagen aangesneden zullen worden.

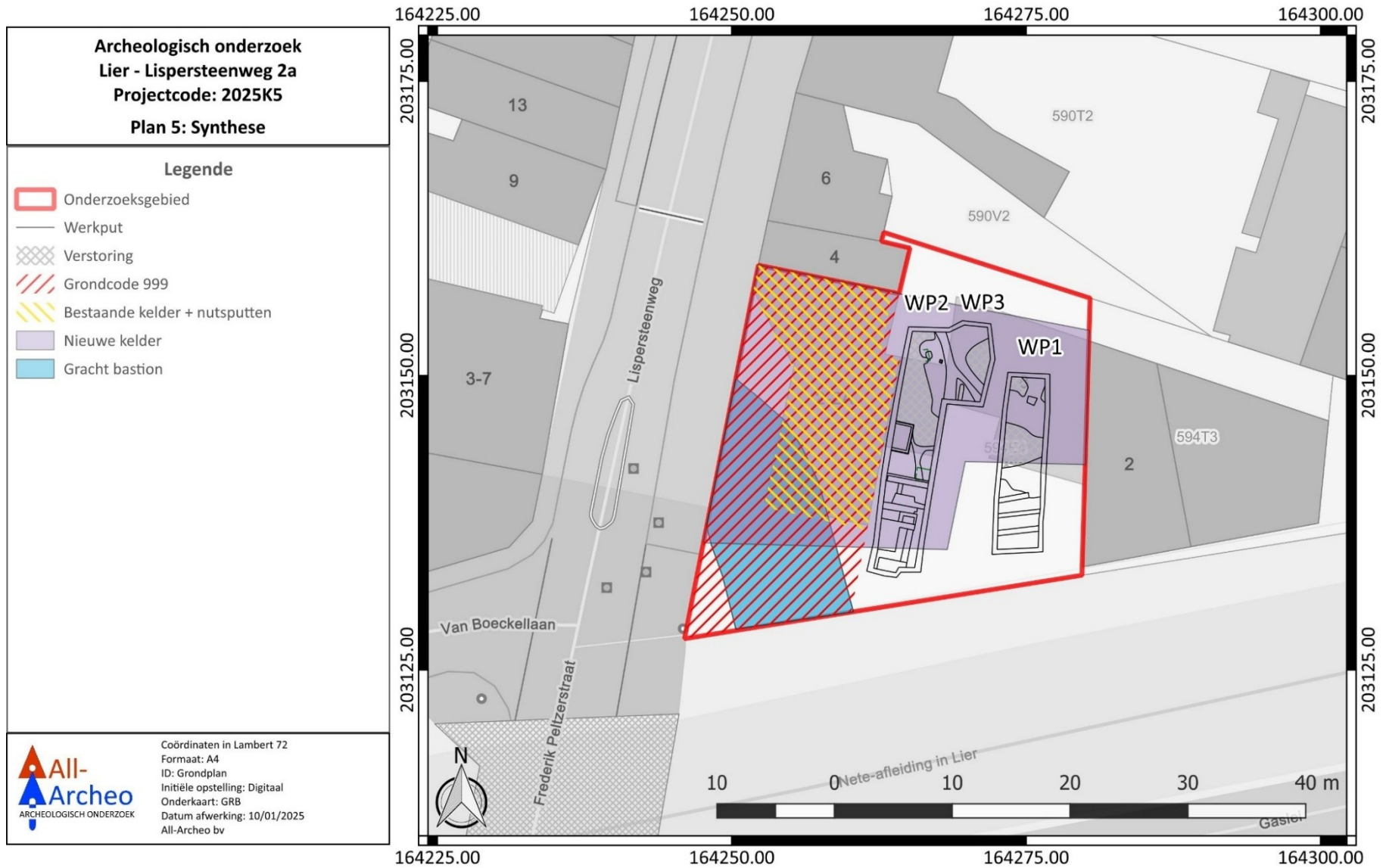
Verder wordt in het zuidwesten van het terrein een deel van de verwachte gracht niet bedreigd, omdat die zich buiten de nieuwe kelder bevindt.

De mogelijk nog aanwezige restanten van de gracht van het bastion zijn ook ernstig vervuild, aangezien de zone waar zich grondcode 999 bevindt minstens reikt tot de geplande uitgraafdiepte voor de nieuwe kelder, wat niet alleen een gezondheidsimpact kan hebben, maar de gracht ook gecontamineerd heeft in functie van natuurwetenschappelijk onderzoek.

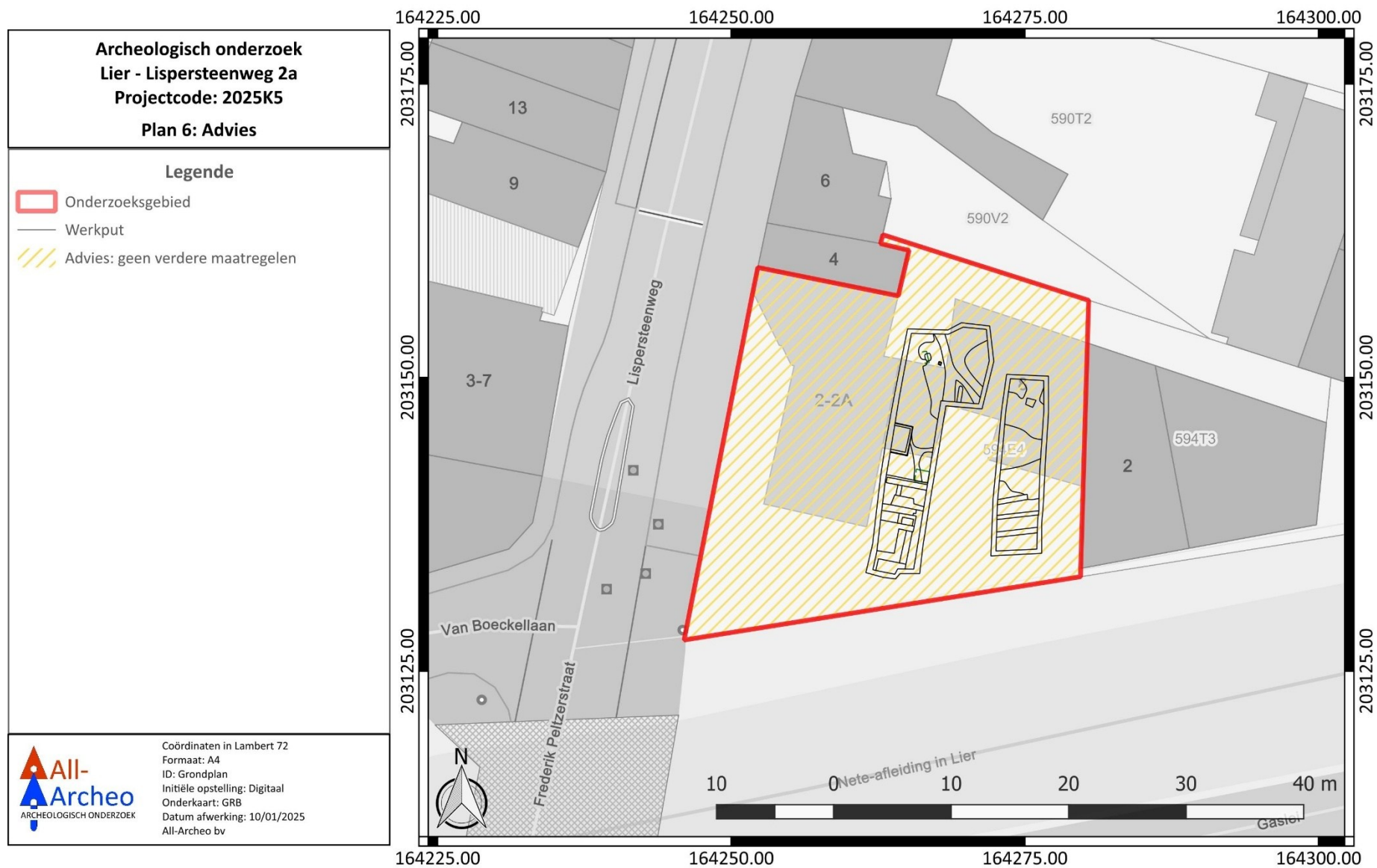
Op basis van de reeds verkregen informatie uit het uitgevoerde vooronderzoek, de over het algemeen matige bewaring van de archeologische resten, de impact van de kelder van de gesloopte bebouwing, de aanwezige bodemvervuiling in het westen van het onderzoeksgebied - die duidelijk dieper reikt dan het niveau van de C-horizont – en het verwachte lage potentieel op kennisvermeerdering in geval van verder onderzoek is het kosten-baten niet zinvol om verder archeologisch onderzoek uit te voeren.

Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen meer nodig geacht in het kader van de geplande werken.

¹³ Coremans 2019, 25-31

Figuur 51: Synthese bestaande verstoringen, verwachte gracht en geplande kelder, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 52: Overzicht van de nodig geachte maatregelen, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

3 Samenvatting

Bureauonderzoek wees uit dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er bleek voornamelijk sprake van een archeologische verwachting met betrekking tot resten van een 16de-eeuws bastion dat deel uitmaakte van de stadsversterking van Lier. Ook resten van historische bebouwing, te zien op kaarten uit de tweede helft van de 19de eeuw, werden verwacht.

In hoeverre oudere archeologische resten op het terrein bewaard gebleven zijn, was moeilijk in te schatten. Gezien de gekende bodemingrepen uit de nieuwe en de nieuwste tijd werd wel enige aantasting van het oudere bodemarchief verwacht. Verder bleek het terrein ook een risico op CTE in te houden, wat het gevolg is van bombardementen die tijdens de Eerste Wereldoorlog hebben plaatsgevonden.

De geplande werken betekenen dat binnen het onderzoeksgebied het bodemarchief mogelijk bedreigd werd. Omwille van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied, de onduidelijkheid omtrent de bewaringstoestand van het bodemarchief en de bijkomende negatieve impact van de geplande werken op het bodemarchief was daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

De sloopwerken op het terrein werden opgevolgd en na de sloopwerken werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd om na te gaan of op het terrein relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Het proefsleuvenonderzoek geeft aan dat op het terrein archeologische sporen aanwezig zijn uit de nieuwe tot de nieuwste tijd, met de nadruk op de nieuwste tijd. De oudste sporen zijn vermoedelijk vooral te relateren aan zandwinning. De jongere sporen zijn aan de 19de- en 20ste-eeuwse industriële activiteiten van de familie Van Hoof te verbinden. Er bevond zich namelijk een maalderij en mogelijk ook een deel van een cichoreifabriek binnen het onderzoeksgebied.

Resten van het 16de-eeuwse bastion dat zich deels binnen het onderzoeksgebied bevond, werden niet aangesneden. Deze blijken zich in een sterk vervuilde zone te bevinden, waardoor we hier geen proefsleuf konden aanleggen. Op basis van eerder onderzoek ter hoogte van een gracht rond een bastion in Lier verwachten we dat de nieuwe kelder enkel 19de-eeuwse dempingslagen zal aansnijden, die sterk vervuild zijn. Daardoor schatten we het potentieel op kennisvermeerdering in geval van verder onderzoek slechts laag in.

Het terrein is verder voldoende onderzocht door middel van de uitgevoerde proefsleuven. Op basis van de over het algemeen matige bewaring van de archeologische resten, de versturende impact van de voormalige kelder van de gesloopte bebouwing en de aanwezige bodemvervuiling in het westen van het onderzoeksgebied, die duidelijk dieper reikt dan het niveau van de C-horizont, is het kostenbaten niet zinvol om verder archeologisch onderzoek uit te voeren.

De aangetroffen resten werden ook voldoende gedocumenteerd tijdens het uitgevoerde vooronderzoek, zodat behoud in situ of vervolgonderzoek niet nodig geacht worden. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen meer nodig geacht in het kader van de geplande werken.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Coremans, L., 2019: *Nota Lier – Leopoldplein 20*, Bornem (Rapporten All-Archeo bvba 924).

De Groot, F./H. De Smet, 2022: *Lisp, voorgeburcht van Lier*, s.l.

Geypens, W., 2025: *Technisch verslag i.k.v. grondverzet Lispersteenweg 2, Lier. Sondex*, Hasselt.

Kennis, J., 2024a: *Archeologienota Lier – Lispersteenweg 2a*, Bornem (Rapporten All-Archeo bv 2051).

Kennis, J., 2024b: *Programma van maatregelen Lier – Lispersteenweg 2a*, Bornem (Rapporten All-Archeo bv 2051).

4.2 Websites

Cartesius (2026)

<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2026)

<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2026)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2026)

<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2026)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Kempens Erfgoed (2026)

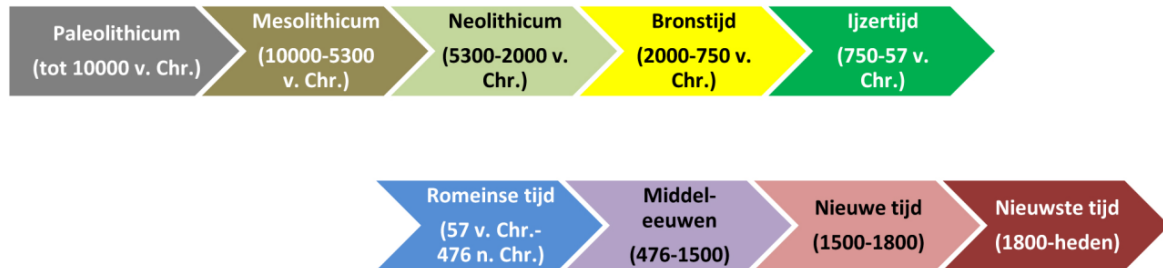
<https://www.kempenserfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2026)

<https://www.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans-archeologie>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst proefsleuvenonderzoek: projectcode 2025K5

Plan-nummer	Onderwerp/type	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
P1	Kadasterplan	1:1	Digitaal	08/01/2026
P2	Topografische kaart	1:1	Digitaal	08/01/2026
P3	Funderings- en rioleringsplan bestaande toestand	1:1	Digitaal	2024
P4	Snedebestaaende toestand	1:1	Digitaal	2024
P5	Ontwerpplan niveau -1	1:1	Digitaal	2024
P6	Inplantingsplan ontwerp	1:1	Digitaal	2024
P7	Snedebestaaende toestand	1:1	Digitaal	2024
P8	Situering	1:1	Digitaal	08/01/2026
P9	Allesporen en Allevondsten	1:1	Digitaal	08/01/2026
P10	Profielen en hoogtes	1:1	Digitaal	08/01/2026
P11	Bouwaanvraag Van Hoof uit 1934	1:1	Analoog	1934
P12	Fasering	1:1	Digitaal	08/01/2026
P13	Fasering op Primitief Kadasterplan 1830-1834	1:1	Digitaal	08/01/2026
P14	Fasering op topografische kaart 1865	1:1	Digitaal	08/01/2026
P15	Fasering op topografische kaart 1903	1:1	Digitaal	08/01/2026
P16	Synthese	1:1	Digitaal	10/01/2026
P17	Advies	1:1	Digitaal	10/01/2026

5.3 Fotolijst

Fotolijst proefsleuvenonderzoek: projectcode 2025K5

ID	Type	Werk-put	Sector/vak	Vlak	Spoor/ profiel/ vondst	Begin/einde	Vervaardiging	Datum
F1	Werkfoto	/	/	/	/	/	Digitaal	06/01/2026
F2	Werkfoto	/	/	/	/	/	Digitaal	06/01/2026
F3	Werkfoto	/	/	/	/	/	Digitaal	06/01/2026
F4	Werkfoto	/	/	/	/	/	Digitaal	06/01/2026
F5	Werkfoto	/	/	/	/	/	Digitaal	06/01/2026
F6	Werkfoto	/	/	/	/	/	Digitaal	06/01/2026
F7	Vondstfoto	2	/	1	AV1	/	Digitaal	06/01/2026
F8	Profielfoto	1	/	1	PR1	AB	Digitaal	06/01/2026

ID	Type	Werk-put	Sector/vak	Vlak	Spoor/ profiel/ vondst	Begin/einde	Vervaardiging	Datum
F9	Profielfoto	2	/	1	PR2	AB	Digitaal	06/01/2026
F10	Spoorfoto	2	/	1	S13	/	Digitaal	06/01/2026
F11	Spoorfoto	2	/	1	S12	/	Digitaal	06/01/2026
F12	Coupefoto	2	/	1	S12	AB	Digitaal	06/01/2026
F13	Vondstfoto	2	/	1	V1 en V3 (S12)	/	Digitaal	09/01/2026
F14	Spoorfoto	1	/	1	S3	/	Digitaal	06/01/2026
F15	Spoorfoto	2	/	1	S7 en S8	/	Digitaal	06/01/2026
F16	Coupefoto	2	/	1	S7	AB	Digitaal	06/01/2026
F17	Coupefoto	2	/	1	S6, S7 en M13	BC	Digitaal	06/01/2026
F18	Vondstfoto	2	/	1	V2 (S7)	/	Digitaal	09/01/2026
F19	Spoorfoto	3	/	1	S14	/	Digitaal	06/01/2026
F20	Spoorfoto	1	/	1	M1-M5	/	Digitaal	06/01/2026
F21	Historische foto	/	/	/	/	/	Analoog	Ca. 1914
F22	Spoorfoto	2	/	0	M6 en M7	/	Digitaal	06/01/2026
F23	Spoorfoto	2	/	1	M6-M13	/	Digitaal	06/01/2026
F24	Spoorfoto	2	/	1	M6-M8	/	Digitaal	06/01/2026
F25	Spoorfoto	2	/	1	M9-M12	/	Digitaal	06/01/2026
F26	Coupefoto	2	/	1	M13	/	Digitaal	06/01/2026
F27	Historische foto	/	/	/	/	/	Analoog	< 1914
F28	Historische foto	/	/	/	/	/	Analoog	< 1914
F29	Spoorfoto	2	/	1	M9, M10 en S10	/	Digitaal	06/01/2026
F30	Spoorfoto	1	/	1	S2	/	Digitaal	06/01/2026
F31	Spoorfoto	3	/	1	S16	/	Digitaal	06/01/2026
F32	Spoorfoto	2	/	1	S11	/	Digitaal	06/01/2026

5.4 Tekeningenlijst

Tekeningenlijst proefsleuvenonderzoek: projectcode 2025K5

ID	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
T1	Profiel- en coupetekeningen	PR1 AB, PR2 AB, WP2 VL1 S12 AB, WP2 VL1 S7 AB, WP2 VL1 M13 S6 S7 BC, WP2 VL1 M13 S7 CD	1:1	Digitaal	09/01/2026

5.5 Dagrapporten

Dagrapporten proefsleuvenonderzoek: projectcode 2025K5

Datum: 04/11/2025

Werkzaamheden: sloopopvolging

Interpretaties: op de werf blijken enkel de bovengrondse sloopwerken in uitvoering. Ondergrondse sloopwerken zijn nog niet aangevat. De toestand werd fotografisch gedocumenteerd.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Natasja Reyns (veldwerkleider)

Datum: 15/12/2025

Werkzaamheden: sloopopvolging

Interpretaties: op de werf zijn intussen de bovengrondse sloopwerken afgerond. Enkel de bebouwing aan de Lispersteenweg vertoont een beperkte kelder. Die is deels in de hier aanwezige opgebrachte lagen uitgevoerd. De kelder kent vanaf het niveau van de Lispersteenweg een verstoringsdiepte van ca. 2,40 m.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Natasja Reyns (veldwerkleider)

Datum: 06/01/2026

Werkzaamheden: proefsleuvenonderzoek

Interpretaties: Omwille van de aanwezigheid van een zone met grondcode 999 was het in een strook aan de Lispersteenweg niet mogelijk om een proefsleuven aan te leggen. Er werd gestart in het zuidoosten, waar onmiddellijk een vloer en enkele muren aan het licht kwamen. Naar het noorden toe bevond zich een kelder, waarvan een klein restant van de vloer bewaard is. Deze kelder reikte dieper dan het oorspronkelijke niveau van de C-horizont. In het noordelijke deel ligt de C-horizont hoger, maar het puin ligt rechtstreeks op de C-horizont. In de tweede proefsleuf, die verder naar het westen werd aangelegd, is er ook muurwerk aanwezig in het zuiden. Een deels bewaarde vloer werd opgeschoond en geregistreerd op vlak 0. Vervolgens werd deze afgegraven en hieronder blijken zich enkele sokkels en moren te bevinden, vermoedelijk van een industrieel gebouw. Naar het noorden toe verdwijnen deze muurresten en kon er aangelegd worden op de C-horizont. Deze wordt doorsneden door enkele grote verstoringen en afvoergoot. Er werd een kuil aan aangeduid die een stukje handgevormd aardewerk bevat, maar na het couperen werd ook een fragment rood aardewerk aangetroffen dat duidelijk maakt dat de kuil vrij recent is. Een uitbreiding op de proefsleuf werd aangelegd om te kijken of er gelijkaardige sporen aanwezig zijn.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Jef Kennis (archeoloog-assistent), Lies Lommelen (archeoloog), Thomas De Backer (CTE deskundige)

5.6 Vondstenlijst

Vondstenlijst proefsleuvenonderzoek: projectcode 2025K5

Gebruikte afkortingen:

AV: Aanleg Vondst LME: Late middeleeuwen NT: Nieuwe tijd AW: Aardewerk VW: Vaatwerk

Datum	Vondstnr.	Werkput	Sector	Vak/ kwadr./ coupe/ profiel	Spoor/ muur/ laag	Vlak	Inzamel- wijze	Maas- wijdte	Categorie	Aantal fragmen- ten	Datering productie	Homo- geniteit	Foto/ tekening/ plan
6/01/2026	AV1	2				1	Vlak		AW-VW	1	LME-NT	HOM	P9, F7
6/01/2026	V1	2			S12	1	Vlak		AW-VW	1	LME-NT	HOM	P9, F13
6/01/2026	V2	2			S7	1	Vlak		AW-BM	1	NT	HOM	P9, F18
6/01/2026	V3	2			S12a	1	Coupe		AW-VW	1	LME-NT	HOM	P9, F13

5.7 Sporenlijst

Gebruikte afkortingen:

D: Donker GE: Geel BR: Bruin GR: Grijs ZW: Zwart
 NT: Nieuwe tijd NST: Nieuwste tijd BST: Baksteen

Sporenlijst proefsleuvenonderzoek: projectcode 2025K5

Datum	Spoornr.	Werkput	Sector	Vak/ kwadr./ coupe/ profiel	Vlak	Tek./ plan	Vorm	Aard	Kleur	Textuur	Inclusies	Bioturbatie	Afijfing	Interpretatie	Datering	Spoorassociatie/ spoorrelatie: Jonger dan/Ouder dan/Zelfde als	Coupe in cm	Vondstnr./ staalnr.
6/01/2025	1	1			1	P9, P12-15	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	GE	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Verstoring	NST	M2 en M3		
6/01/2025	2	1			1	P9, P12-15	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	BR GR	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Verstoring	NST			
6/01/2025	3	1			1	P9, P12-15	Rechthoek	Heterogeen, gevlekt	DGR ZW	Z	Sintels	Weinig	Duidelijk	Kuil	NST			
6/01/2025	4	1			1	P9, P12-15	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	BR GR	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Verstoring	NST			

Datum	Spoorr.	Werkput	Sector	Vak/kwad/coupe/ profiel	Vlak	Tek./ plan	Vorm	Aard	Kleur	Textuur	Inclusies	Bioturbatie	Affijning	Interpretatie	Datering	Spoorassociatie/spoorrelatie: Jonger dan/Ouder dan/Zelfde als	Coupe in cm	Vondstrs./ staalns.
6/01/2025	5	1			1	P9, P12-15	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	BR GR	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Verstoring	NST			
6/01/2025	6	2			1	P9, P12-15, T1	Langwerpig	Heterogeen, gevlekt	DGR	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Insteeke	NST	M13		
6/01/2025	7	2			1	P9, P12-15, T1	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	BR GR	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Kuil	NT			V2
6/01/2025	8	2			1	P9, P12-15	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	BR GR	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Kuil	NT	M13, S9		
6/01/2025	9	2			1	P9, P12-15	Langwerpig	Heterogeen, gevlekt	DBR	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Insteeke	NST	S8 en S11	M14	
6/01/2025	10	2			1	P9, P12-15	Rechthoek	Heterogeen, gevlekt	DGR Z	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Vulling M14	NST	M14		
6/01/2025	11	2			1	P9, P12-15	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	GE	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Verstoring	NST	S12	S9	
6/01/2025	12	2			1	P9, P12-15, T1	Ovaal	Heterogeen, gevlekt	BR	Z	Aardewerk	Weinig	Duidelijk	Kuil	NT		S11	V1, V3
6/01/2025	13	2			1	P9, P12-15	Rechthoek	Heterogeen, gevlekt	BR GR	Z	Houtskool	Weinig	Duidelijk	Paalspoor	NST			
6/01/2025	14	2			1	P9, P12-15	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	GR	Z	Natuursteen	Weinig	Duidelijk	Gootje	NST			
6/01/2025	15	2			1	P9, P12-15	Rechthoek	Heterogeen, gevlekt	GR	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Verstoring	NST			
6/01/2025	16	2			1	P9, P12-15	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	DBR GR	Z	Bst	Weinig	Duidelijk	Verstoring	NST			

5.8 Lagenlijst

Gebruikte afkortingen:

BR: Bruin

GR: Grijs

NT: Nieuwe tijd

NST: Nieuwste tijd

BST: Baksteen

Lagenlijst proefsleuvenonderzoek: projectcode 2025K5

Datum	Laagnr.	Werkput	Sector	Vak/kwad/coupe/ profiel	Vlak	Tek./ plan	Aard: Hom./ Het. Gevl. Gel.	Kleur	Textuur (compactheid/ samenstelling)	Inclusies: v/z - w/v - sp/bv/brn	Bioturbatie G/W/V	Affijning	Interpretatie/ opmerkingen	Datering	Spoorassociatie/spoorrelatie: Jonger dan/Ouder dan/Zelfde als	Vondstrs./ staalns.	Opmerkingen
6/01/2025	1	1			1	P9, P12-15	Heterogeen, gevlekt	BRGR	Z	BST, mortel	Weinig	Duidelijk	Opvullingspakketten tussen muren	NST	M2 en M3		
6/01/2025	1	1			1	P9, P12-15	Heterogeen, gevlekt	BRGR	Z	BST, mortel	Weinig	Duidelijk	Opvullingspakketten tussen muren	NST	M6-13		

5.9 Murenlijst

Gebruikte afkortingen:

WI: Wit

BR: Bruin

GR: Grijs

GE: Geel

NST: Nieuwste tijd

BST: Baksteen

KMO: Kalkmortel

Murenlijst proefsleuvenonderzoek: projectcode 2025K5

Datum	Muurnr.	Werkput	Sector	Vak / kwad / coude / profiel	Vlak	Tek. / plan	Constructie (muur/vloer/ gevel/sokkel)	Materiaal (afm. In cm)	Afwerking	Bouwtechniek	Brokken	Mortel	Kleur mortel	Interpretatie	Datering	Opmerkingen	Vondstrs. / staalrs.		
6/01/2026	1	1			1	P9, P12-15	Vloer	BST	18x8,5x?	Correct	Halfsteensverband	Nee	Vrij	Harde	KMO	GE	Vloer	NST	
6/01/2026	2	1			1	P9, P12-15	Muur	BST	17x8x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	KMO	BRGE	Muur	NST	
6/01/2026	3	1			1	P9, P12-15	Muur	BST	18x8,5x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	KMO	WI	Muur	NST	
6/01/2026	4	1			1	P9, P12-15	Muur	BST	18x8,5x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	CMO	GR	Muur	NST	
6/01/2026	5	1			1	P9, P12-15	Vloer	BST	18x8,5x?	Correct	?	Nee	Vrij	Harde	KMO	GR	Vloer	NST	
6/01/2026	6	2			1	P9, P12-15	Sokkel	BST	17,5x8x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	KMO	GRGE	Sokkel	NST	
6/01/2026	7	2			1	P9, P12-15	Muur	BST	18x8x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	KMO	BRGE	Muur	NST	
6/01/2026	8	2			1	P9, P12-15	Sokkel	BST	17,5x8x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	KMO	BRGE	Sokkel	NST	
6/01/2026	9	2			1	P9, P12-15	Muur	BST	17,5x8,5x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	KMO	BRGE	Muur	NST	
6/01/2026	10	2			1	P9, P12-15	Muur	BST	18x8x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	Tras	WIGR	Muur	NST	
6/01/2026	11	2			1	P9, P12-15	Sokkel	BST	18,5x8x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	Tras	WIGR	Muur	NST	
6/01/2026	12	2			1	P9, P12-15	Muur	BST	18x9x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	KMO	BRGE	Sokkel	NST	
6/01/2026	13	2			1	P9, P12-15, T1	Muur	BST	17,5x8x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	Tras	WIGR	Muur	NST	
6/01/2026	14	2			1	P9, P12-15	Muur	BST	18x8x5	Correct	Kruisverband	Nee	Vrij	Harde	KMO	GEWI	Muur	NST	